

Undervisnings- och kulturministeriet

Ärende: Professorsförbundets utlåtande till undervisnings- och kulturministeriet om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av yrkeshögskolelagen och universitetslagen

Undervisnings- och kulturministeriet har bitt Professorsförbundet (nedan förbundet) yttra sig om utkastet till regeringens proposition om ändring av yrkeshögskolelagen och universitetslagen. Förbundet ger högakttningsfullt följande utlåtande i fråga om universitetslagen:

Visionen för högskoleutbildningen och forskningen år 2030 är halvfärdig

Regeringens proposition har endast behandlats i en av beredningsgrupperna för vägkartan till visionen för högskoleutbildningen och forskningen år 2030. I propositionen saknas de förslag till komplettering av universitetslagen för att stärka universitetssamfundets ställning som Professorsförbundet lyfte fram i arbetsgruppen Välmående högskolesamfund. Arbetet med vägkartan är fortfarande halvfärdigt och till exempel ändringarna i universitetens finansieringsmodell är fortfarande under beredning. Därför är det delvis omöjligt att bedöma konsekvenserna av regeringens proposition.

Universitetslagen bör ändras så att universitetssamfundets ställning stärks

Den första utvärderingen av reformen av universitetslagen

Reformen av universitetslagen utvärderades för första gången år 2012. Enligt utvärderingen har universitetssamfundet haft dåliga möjligheter att påverka innehållet i universitetens strategier. Enligt kulturutskottet (utlåtande 4/2013 rd) skulle till exempel en utveckling och utvidgning av kollegiets uppgifter ge en fungerande rådgivande samspeleskanal för universitetspersonalen och universitets styrelse. Kulturutskottet konstaterade att expertisen vid universiteten kunde utnyttjas mer till exempel i strategiska val som gäller forskning och utbildning, forskningsprofil och forskningsprioriteringar, vetenskapsområden och internationaliseringsstrategier. Kulturutskottet ansåg att ett omfattande deltagande i den strategiska diskussionen inom universitetssamfundet är till den grad viktigt för ett fungerande universitetssamfund att utskottet uppmanade undervisnings- och kulturministeriet att i fortsättningen även överväga om lagstiftningen behöver ses över på denna punkt.

Den andra utvärderingen av reformen av universitetslagen

Enligt den andra utvärderingen av konsekvenserna av reformen av universitetslagen (30.6.2016) är 72 procent av professorerna och den övriga undervisnings- och forskningspersonalen helt eller delvis av

annan åsikt än påståendet att enheter på olika nivåer inom universitetet i tillräcklig mån kan påverka innehållet i universitetets strategi. Enligt utvärderingen har ledningssystemet blivit mer ledarcentrerat, vilket lett till att universitetssamfundet distanseras från besluten. Enligt personalen har beslutsfattandet flyttat från trepartsbaserade organ till enskilda direktörer, och de faktiska påverkansmöjligheterna har försvunnit eller antagit en inofficiell karaktär. Vid många universitet har universitetskollegiet och motsvarande organ vid stiftelseuniversitet en oklar ställning.

Kulturutskottets ställningstagande den 2 mars 2018

Utskottet har konstaterat följande: Kulturutskottet har aktivt följt upp hur reformen av universitetslagen fungerar utifrån två olika utredningar av undervisnings- och kulturministeriet (2012 och 2016) och genom att höra sakkunniga. Utifrån uppföljningen konstaterar utskottet att reformen av universitetslagstiftningen har ökat universitetens ekonomiska och administrativa autonomi samt gjort beslutsfattandet och samarbetet vid universiteten smidigare och effektivare, vilket hört till reformens centrala mål. Trots detta identifierar utskottet en betydande oro över upplevelsen av försämrade delaktighet. I flera fall upplever universitetens personal att universitetssamfundets påverkansmöjligheter bland annat i beslutsfattandet har försämrats på universitetsnivå. Ett annat bekymmer är den upplevda försämringen av personalens arbetshälsa. Utskottet betonar behovet av att utveckla universitetens verksamhetskultur och beslutsfattande i fråga om den interna förvaltningen och personalens arbetshälsa. Utskottet anser att det är ytterst viktigt att fästa särskild uppmärksamhet vid tillgodoseendet av universitetspersonalens deltagande- och påverkansmöjligheter, en god personalpolitik och stärkandet av personalens välbefinnande i det pågående arbetet med visionen för högskoleutbildningen och forskningen.

Universitetslagen bör kompletteras så att kollegierna och de motsvarande organen vid stiftelseuniversiteten ges fler uppgifter och en starkare ställning

Den första och andra utvärderingen av reformen av universitetslagen visar att universitetssamfundet och särskilt professorerna inte i tillräcklig utsträckning kan påverka innehållet i universitetets strategi. Kulturutskottet förutsatte i sitt ställningstagande att tillgodoseendet av universitetspersonalens deltagande- och påverkansmöjligheter särskilt beaktas i arbetet med visionen för högskoleutbildningen och forskningen år 2030. Förbundet konstaterar att professorernas deltagande- och påverkansmöjligheter kan förbättras som en del av ett gott ledarskap, men att universitetslagen därtill bör ändras så att kollegiets uppgifter utökas med fastställandet av instruktioner och godkännandet av universitetets strategi samt den budget och verksamhets- och ekonomiplan som styrelsen utarbetar.

Dessutom bör universitetslagen ändras så att kollegiet kan entlediga en styrelsemedlem också utan förslag från styrelsen. Kommittéerna för akademiska ärenden/konsistorierna vid stiftelseuniversiteten bör få en stärkt ställning i universitetslagen och i stiftelsens stadgar.

I Danmark har exempelvis universitetslagen ändrats så att universitetets styrelse säkerställer att de anställda och studenterna deltar i och förbinder sig till beslut i viktiga frågor.

Universitetslagen bör kompletteras med bestämmelser om valet av ordförande för stiftelseuniversitetens kollegiala förvaltningsorgan

Universitetslagen innehåller inga separata bestämmelser om hur ordföranden för ett stiftelseuniversitets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan ska väljas eller vem som är valbar. Enligt professorernas (Miettinen, Mäenpää, Tuori) expertutlåtanden kan endast en medlem av förvaltningsorganet vara ordförande. Vidare kan det anses motiverat med tanke på universitetssamfundets självstyrelse att medlemmarna i det förvaltningsorgan som representerar universitetssamfundet också beslutar om valet av ordförande för det förvaltningsorgan som representerar dem. Förvaltningsorganets ställning förutsätter att andra organ såsom styrelsen eller rektorn inte ingriper i förvaltningsorganets interna organisering och beslutsfattande.

Trots expertutlåtandena förekommer osäkerhet vid stiftelseuniversiteten i fråga om innehållet i universitetslagens bestämmelser och huruvida de är förpliktande.

Universitetslagen bör kompletteras så att stiftelseuniversitetets gemensamma kollegiala förvaltningsorgan bland sina medlemmar väljer en ordförande och en vice ordförande.

Universitetens tilläggsuppgifter bör få fulla resurser

Enligt regeringens proposition har de tilläggsuppgifter som universiteten åläggs, till exempel ett stärkt utbud av möjligheter till livslångt lärande, inga direkta konsekvenser för statsbudgeten. Förbundet konstaterar att detta inte stämmer. Om inte tillräckliga resurser allokeras för tilläggsuppgifterna innebär det försämrade förutsättningar för forskning och minskade resurser för grundexamensstudier och doktorander. Problemet kan inte lösas med eventuella ändringar i finansieringsmodellen, utan tilläggsuppgifterna förutsätter extra resurser i universitetens budgetfinansiering.

Bedömningen av konsekvenserna för personalen är bristfällig

Förbundet fäster uppmärksamhet vid att en bedömning av konsekvenserna för personalen nästan helt saknas i regeringens proposition. Enligt propositionen skapar förändringarna nya

verksamhetsmöjligheter för universiteten. Personalen sköter både examensundervisningen och undervisningen vid öppna universitetet och i uppdragsutbildningen samt en betydande del av den kompletterande utbildningen. Personalen är universitetens viktigaste resurs. Den personalstyrka som

omfattas av lönesystemet för universiteten har minskat med 9,4 %, dvs. 2 815 personer, mellan oktober 2013 och september 2017. Personalen har varit föremål för många samarbetsförhandlingar och deras arbetshälsa har satts på prov.

Förkortad målsatt studietid för magisterexamina som ordnas på främmande språk eller som internationellt samarbete kan försämra utbildningsnivån

Enligt regeringens proposition ska det bli möjligt för universiteten att på eget beslut förkorta den målsatta studietiden i utbildningar som leder till examen och som ordnas på främmande språk eller på annat sätt som internationellt samarbete från nuvarande två år till ett år eller ett och ett halvt år. Förbundet konstaterar att magisterexamina vid universiteten allt oftare ordnas på främmande språk och även som internationellt samarbete. En förkortad studietid innebär en reducerad examensomfattning, försvagade färdigheter och därigenom eventuellt en försämrad utbildningsnivå. Det är också motiverat att fråga sig vilka branscher som har ett behov av förkortad studietid. Propositionen kan anses vara motiverad ur det internationella samarbetets perspektiv. Planeringen av examina med olika längder kräver tid och betydande resurser.

Uppdragsutbildning som leder till examen även för medborgare från stater i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet kräver ytterligare övervägande

Enligt regeringens proposition ska bestämmelserna om uppdragsutbildning ändras så att även medborgare från stater som tillhör Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och personer jämförbara med dessa i framtiden ska kunna delta i uppdragsutbildning som leder till examen. Respons från näringslivet och frågor från kommunsektorn visar enligt regeringens proposition att arbetsgivarna inte bara har behov av kompletterande utbildning utan även av utbildning som leder till högskoleexamen i branscher med arbetskraftsbehov. Förbundet konstaterar att efterfrågan på uppdragsutbildning inte har utretts tillräckligt. En utvidgning av uppdragsutbildningen är förknippad med flera problem. En risk är att olika grupper av studenter inte bemöts jämlikt. Även examensinnehållets akademiska obundenhet kan äventyras. Planeringen av utbildningsprogram är resurskrävande, och dessa resurser tas de facto från forskningen och undervisningen av grundexamensstuderande och doktorander.

PROFESSORILIITTO
PROFESSORFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

Motiverat att överföra projektfinansieringen från att omfattas av statsunderstödslagen till universitetens finansieringssystem

Enligt regeringens proposition ska den nuvarande projektfinansieringen överföras till universitetens eget finansieringssystem i stället för att omfattas av statsunderstödslagen. Reformen skulle sannolikt minska mängden administrativt arbete och kan öka finansieringens transparens. Förbundet anser att förslaget är motiverat. Ändringen får inte leda till att universitetens totala finansiering minskar.

Professoriliitto – Professorsförbundet

Jouni Kivistö-Rahnasto
ordförande

Tarja Niemelä
verksamhetsledare